

1904, 11. prosince – Program České strany agrární pro Moravu a Slezsko, schválený sjezdem důvěrníků dne 11. prosince 1904 v Přerově a ustavujícím sjezdem 27. prosince 1904 v Olomouci.

Provolání ze sjezdu přerovského znělo takto:

Českému rolnictvu Moravy a Slezska!

Po bedlivém uvážení dnešních poměrů politických, hospodářských i národních a v přesvědčení o prospěchu uskutečnění dávných tužeb a cítěné potřeby českého rolnictva na Moravě i ve Slezsku, přikročujeme ke zřízení jednotné, neodvislé politické organizace českého rolnictva v markrabství i vévodství, k sestavení české agrární strany pro Moravu a Slezsko.

Činíme tak v přesvědčení, že rozhodnutí o jejím konečném zřízení bude zejména mezi rolnictvem sympaticky přijato.

Pravíme: konečné zřízení, poněvadž myšlenka jednotné, neodvislé, politické organizace rolnické není novou.

Na Moravě již v letech osmdesátých měla myšlenka agrární vřelé zastance a hlasatele v prvních buditelích moravského rolnictva a tvůrcích bývalého Českomoravského spolku selského,¹ v němž sdruženy byly tisíce moravských rolníků.

Z lůna tohoto sdružení vyrůstal nový, svěží život, v nějž tolik nadějí skládal selský lid moravský. Leč zklamaly naděje ty, když selský spolek po nedlouhém, ale blahodárném působení byl vládou rozpuštěn. Zřízena sice hned nová organizace, napotomní Ústřední jednota hospodářská, avšak nepolitická. Když pak opět po krátkém trvání a nabytých zkušenostech změněna byla v jednotu politickou, dosavadní tó Selskou Jednotu, nepodařilo se již soustřediti rozptýlené řady moravského rolnictva. Politické převraty v národě našem v letech devadesátých přinesly sice jisté vzpružení i mezi rolnictvo, avšak již politicko-stranické, a když v posledních letech rolnictvo při různých příležitostech nestranně posuzovalo a porovnávalo výsledek událostí a prací politických, jež tak úzce spjaty jsou s otázkami hospodářskými i národními, pronášelo v důsledcích svého rozpoznání opět tužby a potřebu zřízení samostatné politické organizace stavovské.

Kdykoliv však tak učiniti hodlalo, bylo vždy od uskutečnění této myšlenky zrazováno. Bylo namítáno, že zřízení nové, stavovské organizace politické znamená vlastně jen nové drobení sil – nové roztržštění a poškození věci národa celého – že o veškeré zájmy rolnictva starají se dostatečně jednotlivé strany politické, které prý tím o přízeň rolnictva zrovna závodí – že není mezi rolnictvem dostatek vzdělaných, pracovních sil – a jiné podobné. Každý pak pokus o zřízení této organizace mařen byl hned v zárodku, a žel že povolností a ústupností vedoucích kruhů rolnických – až dosud s úspěchem. To způsobilo ovšem roztrpčenost v řadách myslícího rolnictva.

Bojem pak mezi jednotlivými stranami politickými, bojem tak urputným a ne vždy věcným, zásadním a čestným, bojem, který zejména na Moravě přivodil tolik vzájemného podezřívání, hanobení a nedůvěry, nastala i mezi rolnictvem, ba s bolestí přiznáváme, že mezi ním nejvíce, úplná lhostejnost nejen k záležitostem politickým a k veškerému životu veřejnému, ale i k otázkám, jeho životních zájmů přímo se týkajícím. Zdálo se, že i to tak nadějně hnutí agrární nadobro zmizelo.

Avšak hnutí toto, jež má své základy v nejširších vrstvách lidu venkovského, jest příliš mocné, než aby mohlo býti navždy utlumeno.

Již před lety z hnutí tohoto vyvstala česká agrární strana v království Českém, a dnes mohutní toto nejen mezi rolnictvem českým, ale i mezi německým v Čechách i v jiných zemích Rakouska. Proto ani na Moravě, kde hnutí agrární příliš hluboko zapustilo zdravé kořeny v řady českého rolnictva, nepodařilo se hnutí toto úplně utlumiti, třebaš ve svých počátcích zdálo se býti udoláno. Ono novou silou, ba silou daleko větší dostavilo se opět, rozšířeno a posíleno českým rolnictvem ve vévodství Slezském.

¹ Zřejmě se zde připomíná Selská jednota pro Moravu založená v roce 1892 v Olomouci.

Z jeho moci a síly vyrůstá pak dnes česká agrární strana pro Moravu a Slezsko, v stěžejních bodech zásadních souvislá s českou agrární stranou v království, s níž v nejtěsnějším spojení pracovati chceme i budeme. Jsme si plně vědomi velkého významu i dosahu této události, i zodpovědnosti, jak vůči stoupencům vlastním, tak i vůči celé české veřejnosti. Jsme si vědomi i těch velkých, těžkých úkolů, jichž provedení nám tím připadá. Že k tomu třeba usilovné práce, jest nám rovněž tak dobře známo, jako to, že opět budou nám nové překážky v cestu kladeny a staré už námitky s různými úmysly opět předstírány.

Máme tu námitky ty vyvracet?

Nemusíme. Vždyť právě působením těch, kteří nám je předhazovali, bojem a nevraživostí mezi nimi, byla naprostá neoprávněnost nám je činiti, nezvratně prokázána.

Stačí poukázati jen na nynější rozháranost politickou, na nynější rozdrobení pracovních sil, na nynější způsob boje mezi straníky politickými, na vzájemné podezřívání, špinění, odsuzování, na lhostejnost a nechť k práci veřejné atd.

A přece nebylo tu dosud samostatné politické strany stavovské!

Ale žel, že nebylo. Tak mnohého, co nám dnes škodí, mohli jsme býti ušetřeni. Sami to nejvíce cítíme a poznáváme, že odklad zřízení strany agrární nám neprospěl, že způsobil mezi námi rozklad, že ztížil a znesnadnil práci naši.

Chceme však přes všechny překážky pracovati, chceme práci vyvrátiti veškeré námitky a pochybnosti; chceme vzbuditi u každého jednotlivce smysl a snahu pro všecko dobro, krásno a pravdu;

chceme oživit lásku k rodné hroudě, a až úzkostlivou, avšak rozvážnou snahu po zachování otcovských lánů, záštitu naší budoucnosti;

chceme budití vzájemnou lásku, snášenlivost a úctu k přesvědčení;

chceme dokázati nutnost a potřebu co nejširší účasti v práci a životě veřejném, součinnost všech v uplatňování a hájení zájmů pospolitých,

a za tím účelem chceme uvědomovati každému jednotlivci význam vzdělání odborného, všeobecného a pokud možno nejširšího;

a v důsledcích všeho předcházejícího chceme vybudovati organizaci, v níž musí panovati politická snášenlivost a úcta k přesvědčení. Společný zájem národní na straně jedné a celému českému venkovu společná snaha po vzdělání, hospodářském a sociálním zesílení nejširších vrstev lidových na straně druhé, má býti tmelem, jenž spojuje a vyrovnává protivy politického nazírání jednotlivců. Nechceme tedy drobiti, ale soustřediti veškeré dobré, poctivé pracovníky a všechny činitele jak z řad vlastních, tak i ze stavů nám blízkých, řemeslnictva a živnostenstva, a zejména z řad s námi cítící inteligence, zveme všechny, kteří mají zájem a pravé porozumění pro hospodářský a sociální boj našeho tak těžce zkoušeného a hospodářsky ohroženého venkova.

Zveme všechny, kteří se vyslovují proti rozdrobenosti, kteří si přejí jednotný, organisovaný postup veškerého rolnictva v zemích koruny Svatováclavské i zemí jiných, aby zesílili naše řady, bychom tak společně, s novými silami rozvinouti mohli úspěšnou činnost, počínající neutuchající drobnou prací v rodině, společnosti, obci, okrese. Chceme ve spolcích, v korporacích samosprávných, hospodářských, ve sborech zákonodárných uplatniti snahy a cíle organisovaného rolnictva, vyjádřené a vytčené v našem programě.

Otázku náboženskou nechceme vtahovati do stavovské organizace. Stojíme na půdě spravedlivé snášenlivosti náboženské a křesťanské lásky k bližnímu, nechtějící nikomu sahati do jeho duševního klidu a ponechávající každému na vůli i vlastní jeho odpovědnosti, jak si jej zařídí dle potřeby svého rozumu a srdce. Nám mravní povaha, skutky a celým životem osvědčovaná, bude rozhodující. Pravá, upřímná zbožnost, která nemusí hledati veřejnosti, je nám zajisté věcí nedotknutelnou a svatou – ale politické agitace s otázkami svědomí neuznáváme, nevidouce v nich žádného posilování čistého citu náboženského ani povznášení veřejné mravnosti.

Vydávající do rukou Vašich, do rukou českého rolnictva, program jednotné české strany agrární, očekáváme, že stane se buditelem a mocnou vzpruhou veliké, čínorodé myšlenky agrární, za jejíž uskutečnění půjde mladá organizace moravkoslezská pevně vpřed, u vědomí, že koná tím svatou svou povinnost nejenom ku svému stavu, ale i ku svému národu.

V Přerově, dne 11. prosince 1904.